

neve nem szerepel a tankönyvekben. Pedig érdemei alapján szerepelnie kellene a jólismert magyar végvári vitézek között. A vele kapcsolatos kutatómunkám célja az volt, hogy e kiváló hazafi kerüljön ki a feledés homályából, a magyar fiatalok ismerjék meg nagyszerű tetteit és ezáltal váljon ő is történelmi példaképpé, hatóerővé a fiatalok hazafias nevelésében. Döbrököz lakossága nagyon tiszteli Werbőczy Imrét, ezért minden adandó alkalommal megemlékezünk róla. A tanárok is megismertetik dicső tetteivel az általános iskola diákjait. Várának romjain hamarosan emléktáblát helyezünk el.

Dr. Gelencsér Gyula

II. Rákóczi Ferenc és Eger

1996. december 13-án az egri Városháza dísztermében megalakították a Rákóczi Szövetség egri szervezetét, amelynek egyik feladata a sok közül, a nagy fejedelem szellemi hagyatékának ápolása, a nemzet iránti áldozatos szeretetének követése. Írásunk célja II. Rákóczi Ferenc (Borsi, 1676 – Rodostó, 1735) helyi emlékeinek csokorba gyűjtése és átadása a folyóirat olvasóinak. Ezzel is áldozunk az említett szövetség célkitűzéseinek.

Eger vára, illetve városa, amelynek püspöke 1698-tól Telekesy István volt 1705. január 2-án került a Rákóczi vezette kuruc hadsereg kezére. A nagy fejedelem emlékirataiban többször azt írta, hogy „Én nagy fontosságú dolognak tartottam megnyerni az egri főpásztort, hogy híveit el ne hagyja. Telekesy előkelő nemességű volt, felruházva van a jó öreg, minden olyan tulajdonságokkal, melyek egy püspököt ékesíthetnek, különösen szent egyszerűséggel és felebaráti szeretettel.”

Rákóczi fejedelem 1705 február végén vonult be Egerbe. A város díszes ünnepséggel fogadta őt. A Rác-kapunál Telekesy István püspök a megye tisztikarával és nemességével, a város népe és az egész papság élén várta és üdvözölte, a vezérlő fejedelmet. Ékes magyar nyelvű beszédében a főpap a Biblia szavaival kérte Rákóczitól, hogy „Békességes-e jövőtele?” Kérte, hogy Eger püspöki városban az „eretnekeket” ne támogassa, mert ő az élete árán is kész megvédeni híveit. Rákóczi válaszában megnyugtatta a főpásztort, hogy az „eretnecségek” a katolikus püspöki székelyen való terjesztését nem fogja megengedni.

A fogadás után Rákóczi a vár falairól dörgő ágyúzás és zene mellett, a nép ujjongó lelkesedése közepette vonult be a püspöki palotába, ahol megszállt. Ez az ünnepélyes fogadtatás megpecsételte a püspököknek, a fejedelemhez való csatlakozását.

Eger várának meghódolása nagy jelentőségű volt a szabadságharc és a fejedelem ügyére nézve. Eger lett – mint Rákóczi mondta – „az ország közepe”, Eger a felszabadult Magyarország középpontjává vált. Rákóczinak pedig csaknem állandó főhadiszállása lett. Az előkészítés, a szervezés nagy munkája várt Rákóczira Egerben. Ezekben a napokban vetette papírra az alábbi sorokat: „Magunk mind azért, hogy a francia követet excipiálhassuk (fogadhassuk), mind pedig, hogy a várakban jó poszicit (rendet) tegyünk és újabb harcot indíthassunk, ide Egerbe jöttünk.”

A nagy fejedelem 1705. február 28-tól egészen június 18-ig városunkban tartózkodott. „Békétárgyalásokkal foglalkoztam, az ország igazgatásával és rendeztem a csapatokat, amelyeknek zsoldját megállapítottam.” – írta Rákóczi az egri napokra való visszaemlékezésében. Az Eger falai között töltött száztizenkét napja, a kuruc szabadságharc zenitjét jelentette.

Rákóczi egri tartózkodásának első eseménye Des Alleuers tábornagnak, XIV. Lajos francia király rendkívüli követének megérkezése volt, aki március 11-én vonult be a városba. Rákóczi uralkodóhoz méltó pompával kísértette és fogadta. Itt Egerben bontakozott ki a nemzeti királysághoz illő fejedelmi udvar. Egerben kerülhetett sor a bécsi udvar követének, Széchenyi Pál kalocsai érseknek, Viza Jánosnak és Okolicsányi Pálnak „a békességet célzó tractá”-ra való fogadására. Ekkor merült fel határozottan az országgyűlés összehívásának kérdése, amelyet sürgetett I. Lipót császár és király 1705. május 5-i halála is.

Amikor a fejedelem 1705 tavaszán Egerben tartózkodott, az egriek és a környékeliek szinte elárasztották kívánságaikkal és panaszaikkal. 1705. május 16-i keltezéssel négy egri

katona folyamodott a fejedelemhez. Tóth Pál nagyrédei sebesült katona családja eltartásához kérte Rákóczi segítségét. A fejedelem meghallgatta a hozzáfordulókat és tőle telhetőleg teljesítette azok kívánságait.

Amikor a Rákóczi-féle szabadságharc egri vonatkozásait elemezzük, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a város hadi népe derekasan kivette részét a nagy nemzeti küzdelemből. Az egri katonaság 1705 tavaszán Farkas Sándor regimentjében szolgált. „Farkas Sándor ezredéből az egri, ónodi, szikszai katonaság oda van – írta Bercsényi Miklós főgenerális Nyitráról 1705. április 11-én a fejedelemnek – nem tudok mit tenni, csak bomlás van ezek között is. Talán ne szagassuk az ezredeket, csak foldozni sem győzőm már az ezredeket. Préni Miklós Uram keze alá hagyom a hajdúságot, magát a többit hajszászni küldöm...” Ugyancsak Bercsényi írta Nyitráról április 27-én: „Már a mezei szerek rendben vadnak, alkalmasint; csak az Farkas Sándor ezredéből nem tudnak disponálni; mert oda vannak egri, ónodi, sajószentpéteri, szendrei hajdúk. Préni Miklósnak adván azon ezeret, ha Nagyságod megengedné, – mert úgy is búcsúzik az ezeretől Sándor a köszvény miatt.” Farkas Sándor regimentjét, aki „az köszvényre nézve 300 hajdútól minden tiszttel nélküli álló ezerét resignálta (visszaadta)” 1705 májusában Perényi Miklós kapta meg. „Putnoki, szendrei, ónodi s egri hajdúságból voltak összevetve, mindenikből van itten” – írta Bercsényi május 2-án a fejedelemnek.

Arra nézve, hogy milyen mértékben vette ki részét az egri nép a Rákóczi-féle szabadságharcból, számszerű adataink is maradtak. Egy feltehetően 1705-1706 folyamán végzett felmérés szerint akkor a kuruc hadseregben az alábbiak vettek részt Egerből: „A felső hadakban utolsó mustrától (szemlétől) fogva maradtak 80-an, a több más ezrekben (ezredekben) tiszteknek viték, ki hova lett, nem tudatik. – Akik mustra előtt eljöttek, télben odafent (a Felvidéken) táboroztak, most Szepes Tamás által előadattak, lejöttek 41-en. Mustra után kik lejöttek, készül visszamenni 19-en.” Bizonyára jelentősen többen harcoltak az északi részen az itt közölt létszámnál, mivel egy korábbi, másik forrásban azt olvashatjuk, hogy „helyi városi tanács sem tudta, hogy hová húzódtak szét.”

A szabadságharc egyik jelentős hadműveletében, a dunántúli előnyomulásban szintén részt vettek az egri kurucok. „A Dunaföldvári Sáncon 2 Hadnaggal, fuzérokkal (katonai futárokkal) együtt 20-an. Eger városában mostan hajdúk vannak 224-en.” A felvidéki táborban még 16 egri szolgált mint hajdú. Említésre méltó az is, hogy „Rácok közül mentek táborba 16”. Ezen kívül német származású egriek is kivették részüket a harcból. „Francia Camothe Obester Urammal minapi ittlétében a Németek közül, az kiknek kedve volt és alkalmasak hadakozásra, pattantyúsok (tüzérek) lettek 32-en.” Az egri „rácok” már a vár feladása után csatlakoztak a szabadságharchoz és dicsőséggel vették ki részüket Magyarország népeinek közös harcából.

Az egri magisztrátus jegyzőkönyvében külön megemlékezett azokról a városbéliekről, akik életüket áldozták a hazáért. „Miolta urunk (Rákóczi) hívségére állottunk, egy harcon, másion fegyver által hajdúk, katonák, az kiktől emlékezünk, elestének 70-en. Természet szerint való halállal is sokan meghaltak. Sokakat a harcok során szétverték mint az okmány írta ‘Sokan idestova eloszolván mind magyar, rác, német nátióbból.’ Telekesy püspöknek az okmányra írt sajátkező feljegyzése szerint „azoknak az egrieknek, kik katonáskodtak, vagy már nincsenek jelen, összesen 524 személt tett ki a számuk.” 1706 elején az Egerben maradtak száma annyira megcsappant a szabadságharcban való részvétel miatt, hogy Telekesy püspök azt javasolta, hogy ne bíróvá válasszanak, hanem „város hadnagyot, mivel a nemes és vitézlő úgy közönséges városi rendhez való Egri Lakosoknak, majd csaknem nagyobb része most is fegyverben lévén, szíllel eloszlott és actu militál (jelenleg katonáskodik).”

Rákóczi Ferenc 1706. február 20. körül ellátogatott Egerbe és itt is maradt április 21-ig. A fejedelem távozása után, április 29-én a kistapolcsányi táborból kelt levelében intézkedett, hogy Heves adjon „az Praesidiumoknak jó rendben való conservatiójára (a váraknak megőrzésére) Eger várához 20 szekeret és 40 gyalogmunkást.” 1706. október 8-án érkezett Egerbe Usz Ferenc, a szövetségzettek biztosa, hogy az egri jezsuita szerzetesekkel közölje a Széchenyi konföderáció megállapodását és felhívja a szerzeteseket csatlakozásra, mert különben kiűzik őket a városból. A helyi jezsuiták hosszas tanácskozás után kijelentették, hogy a felhívásnak nem tehetnek eleget, mert III. Pál pápa bullája ezt tiltja. Ennek következtében a

konfederált rendek rendeletéből 1707. március 11-én Usz Ferenc és Faragó Miklós egri kanonokok megjelentek a helyi jezsuita rendházban, összeírták vagyonukat és kihirdették száműzetésüket. A rend templomi felszerelését Telekesy püspök vette át megőrzésre. A száműzött jezsuiták csak 1710 novemberében tértek vissza városunkba, miután ekkorra már Heves megye meghódolt a császári hadak előtt.

Közismert, hogy Rákóczihoz csak egyetlen katolikus püspök, az egri Telekesy István csatlakozott. Az 1705 szeptemberében tartott Széchenyi országgyűlésen a rendek nevében, már ő köszöntötte a fejedelemet és celebrálta az ország sátorában az ünnepélyes misét a fejedelem eskütetele előtt. Utána Pethes András címzetes püspök, egri káptalani nagyprépost az eskümintát, a fejedelem pedig az egri püspök kezébe tette le az esküt. Rákóczi szenátus tagjai sorába felvette nem csak Telekesy püspököt, hanem Pethes András egri nagyprépostot is.

Telekesy István „kuruc püspökre” hárult 1707. május 31-én kezdődő ónodi országgyűlés üdvözlő beszédének megtartása is. Igaz, rögtönözve, de így is igen szép beszédet tartott, amikor a fejedelem a szenátustól körülvéve megjelent az ország sátorában. A püspök első között írta alá a Habsburgok magyar tróntól való megfosztásáról hozott végzést. I. József császár és király az ónodi trónfosztás kimondása után XI. Kelemen pápához fordult és arra kérte, hogy adjon felhatalmazást arra, hogy a szabadságharcot csatlakozott egyházi személyek ellen törvényesen eljárjon. A pápa 1709. augusztus 17-én brévet bocsátott ki Keresztély Ágost primáshoz, amelyben meghagyta minden egyházi embernek, hogy azonnal álljon el Rákóczi ügye mellől. Büntetésből kilátásba helyezte a viselt méltóságtól és az azzal járó javadalmaktól való megfosztást is.

Keresztély Ágost primás 1709. december 18-án kelt levelében a Rákóczi pártján álló és a pozsonyi országgyűlésen meg nem jelent papokat állásuktól és javadalmaiktól megfosztotta. Így Telekesy Istvánt, Pethes András nagyprépostot, az összes egri kanonokot. Ezt követően I. József császár és király a kalocsai érsekké kinevezett váradi püspököt gróf Csáky Imrét emelte az egri püspöki székbe. Ez a tény nagyon megtörte a 78 éves agg főpásztort, s később a királyhoz fordult méltóságába való visszahelyezése érdekében.

II. Rákóczi Ferenc 1708. május 15-én érkezett újból Egerbe, s táborával együtt itt maradt egészen június 14-ig. Május második felében zajlott le az az egri gyűlés, amelyen intézkedtek az ónodi, illetve a kaszab és hátralékainak behajtásáról, a libertások után egy esztendőre elrendelték a poltura leértékelését. Ez alatt összegyűlt a sereg az egri táborban. „Gyalogságom teljes és jól felszerelt volt – emlékezett vissza Rákóczi évek múlva az egri táborra. Sohasem volt még ilyen szép hadseregem a háború kezdete óta. Új egyenruhájuk elkápráztatta a szemeket.” Rákóczi fejedelem Egerből vonult seregével nyugat felé, de Trencsén alatt 1708. augusztus 3-án a kuruc hadsereg, a szabadságharc legnagyobb katonai vereségét szenvedte el, amelyben maga a fejedelem is megsebesült.

Három héttel a trencsényi csatavesztés után egyetlen lövés nélkül kapitulált Nyitra vára és a császári csapatok megindultak, hogy végleg eltiporják a szabadságharcot. Rákóczi azonban nem csüggedt el. Két nappal a trencsényi vereség után levelet intézett Heves megyéhez: „Parancsoljuk az Heves Vármegyéknek, hogy ki bizonyos helyre zászlóstul gyülekezvén üssön táborot”, majd augusztus 10-én meghagyta a fejedelem, hogy zászlóstul Egerben jelenjenek meg a hevesiek „és az által mind az ellenség tovább való igyekezeit meg gátolni, mind pedig az maga édes hazánkhoz való szeretetüknek, kötelességeknek eleget tenni” el ne mulasszák.

A fejedelem a gyászos végű trencsényi csatavesztés után, augusztus 11-én Egerbe vonult vissza, s a városban maradt szeptember 26-ig. Itt mindent elkövetett azért, hogy a vereség romboló következményeit valami módon ellensúlyozza. Ezekben a napokban érkezett Egerbe az orosz követ, amely I. Péter cár közbenjárását ajánlotta a béke megteremtésére. Bár a svédekkel élet-halál harcot vívó I. Péter cár nem adhatott Rákóczinak katonai segítséget, de diplomáciája révén segítségére sietett a magyar szabadságharcnak. Jemeljan Ivanovics Ukrajnecvnek, Péter cár követének az volt a hivatalos megbízatása, hogy közvetítsen Ausztria és Magyarország között. Ukrajnecv Magyarországról keltezett augusztus 28-i levelében a következőket írta: „Ha bár nagy nehézségek árán, nagy hegyeken, meredek köves utakon, sziklákon áthaladva, de isten segédelmével augusztus 19-én megérkeztem

Rákóczi fejedelem őfelségéhez és a Magyar Királyság szövetkezett rendjeihez Eger városába." Bár a Habsburg császár nem fogadta el az oroszok közvetítését, de ennek ellenére Ukrajnacev magyarországi útja megszilárdította az orosz-magyar kapcsolatokat. Ukrajnacev egyébként, az akkor már dühöngő pestis körülményei között tartózkodott Egerben, annak áldozata lett. Minden bizonnyal a helyi „rácok” sírkertjében temették el földi maradványait. Sírhelye jelenleg már ismeretlen.

A trencsényi vereség után elszéledt, elkedvetlenedett kurucokat már nem volt könnyű összetartani „az egriek is elmaradtak” – írta Bercsényi generális 1708. szeptember 1-jén a fejedelemnek. Rákóczi Perényi Miklóst bízta meg azzal a feladattal, hogy „mindjárt Kegyelmedhez (Bercsényihez) vigye fel hajdúit.” Szeptember 25-én távoztak Egerből, miután a felvidék két fő helye Kassa és Eger védelméről megtette intézkedéseit. Ez volt egyébként Rákóczi Ferenc legutolsó tartózkodása Egerben.

Rákóczi Eger védelmi rendszerére vonatkozólag 1708. szeptember 24-én küldött tájékoztatást Bercsényinek. Miután Vass Sándor brigadiros meghalt, Rákóczi 1709. április 9-én az egri várat Perényi Miklós kezére bízta. A fejedelem De Riviere francia tiszt által kioktatta az új várparancsnokot az erődítmény védelmének módozataira, s megmagyarázta neki, hogy az ostrom idején milyen intézkedéseket tegyen.

Bár ebben az időben már dühöngött a pestis, de az egriek e nehéz időben is erejüket meghaladó mértékben kivették részüket az áldozatvállalásból. Mint katonák, hajdúk szolgáltak és verekedtek a különböző csatamezőkön. A fejedelem a katonáskodás után az egriek számára adómentességet biztosított. 1709. május 22-én az alábbi leiratot intézte a város közönségéhez az adómentesség ügyben: „Mind a Városnak, mind pedig a Magyar és Rác Nemzettségéből táborozó lakos Híveinek alázatos Instantiáik előnkben jövőn, tudhassa hűségtek magát alkalmaztatni Közönséges Kegyelmes Resolutionkat és a Haza Végezését praesentibus adjuk értésül: hogy tudniillik valamint a Nemes Kunságok, Jászság, Hajdú Várossi s más hasonló szabadságot élvező Híveink követt úgy ezen városba is, mind azok, akik személyesen hadakoznak, az Országnek mindenféle Confisutiótul simpliter eximáltak (egyszerű kivételtek). Ezen beneficium mindazonáltal nem extendáltatik (terjed ki) azokra, kik zsoldosok által szolgálnak.”

Az egri „vitézlió rend” még a szabadságharc végnapjaiban is vérevel áldozott a haza oltárán, az iparosok pedig szorgalmasan dolgoztak a hadsereg ellátásán és felszerelésén. Darvas Ferenc kerületi hadbiztos 1709 februárjában „itt Városunkban Lakos szabó Mesterembereket, az militia számára leendő mundér varrásokra erőssen szorgalmaztatija”.

Közben a fejedelem és Bercsényi generális nem feledkezett meg az egri vár erősítéséről. Bercsényi 1709. július 1-jén Sárospatakról írta Perényi Miklós városparancsnoknak: „a vár reperatiojához képest kívántató szekerek és munkások iránt írtunk Nemes Heves és Borsod Vármegyékre – azoknak előállítását maga is említett Commendáns Uram sürgesse, igyekezvén hova hamarabb azon kívántató reperatiót (javítást) jó módjával véghezvinni.”

1709 nyarán Bercsényi Miklós főgenerális meghagyta Perényi egri várkapitánynak, hogy a császáriak ellen Zólyomban harcoló Csajághy seregének hadiszekereket küldjön, az egri hajdúk javarészét pedig késedelem nélkül Nyáray dandárhoz vezényelte, mert Pálffy János és Viard császári tábornokok Rózsahegy és Lipótszentmiklós környékén nagy erővel támadták a kurucokat. Perényi már július közepén felküldött egy csapatot, néhány nap múlva a többi is útnak indította. Ennek következtében az egri vár védelmére még 300 ember sem maradt, s az ágyúk és tarackok száma is nagyon megcsappant. Maga a vár is „hanyagolt, romladozó” állapotba jutott. A várparancsnok lakószobáiban az eső becsorgott és télvíz idején 200 hajdúnak sem jutott elegendő szállás.

Siettetta a szabadságharc bukását az 1708-1709-től országszerte dúló pestisjárvány is. Egerben 1708 végén már annyira elterjedt a pestis, hogy aki csak tehette, még a megyei tisztviselők is, elmenekültek más, meg nem fertőzött vidékre. Magát a várost ugyan sokáig megkímélte a ragály, s mint Perényi Miklós jelentéséből értesülünk, 1709. augusztus 16-i mindössze öt embert ragadott el.

Ez alatt idők alatt az egri hajdúk Csajághy és Nyáray dandárjában váltakozó szerencsével hadakoztak és augusztus 8-án Rózsahegy közelében fekvő Rivicinál sok németet levágtak,

Czelder Orbán vitáz hajdúival együtt, a győzedelmesen előrenyomuló Viard császári tábornok csapatából.

A császáriak egyre nagyobb sikerrel 1709 során Rákócziat arra serkentették, hogy a stratégiai szempontból napról napra jelentősebbé váló Eger várát sürgősen megerősítse és gondoskodjék az őrség fizetéséről, s az élelem tárházak megtöltéséről is. 1710 elején Rákóczi általános hadiszemlét tartott, s január 15-én lehelében többek között arról is tájékoztatta Bercsényit, hogy Perényi Miklós egri várkapitány ezredét kifogástalan állapotban találta. Ebben az időben a városban tartózkodott Eszterházy Dániel generális is, aki akkor betegeskedett, de miután felépült, italozni kezdett. Ez a cselekedete a fejedelmet arra bírta, hogy az említett tábornokot eltávolítsa Egerből. Rákóczi ugyanis jól látta, hogy Eger elesése után Munkács és Ungvár következne. Ezért Eger várát eleséggel, hadifelszereléssel bőségesen ellátta és Csajághy gondjaira bízta.

Egerben 1710 második felében a dühöngő pestisjárvány ellenére rendkívül mozgalmas élet folyt. A világi és szerzetes papok, valamint az állandó várőrségen kívül, még a településen tartózkodott jelentős számú élelmezési tiszt, magyar és idegen mesteremberek. A pestis gyógyításának szolgálatába állt egy itt-tartózkodó seborvos is. Egerben volt ekkor a kerületi hadipénztár, az élelem- és anyagraktár. Itt készültek az idegen segédcapatok német mintájú köntösei is, ide küldték kijavítani a meghibásodott fegyvereket.

Az Egerbe összegyűlt sebesültek és betegek a török időkből fennmaradt fürdőekben ke-restek gyógyulást. Maga Rákóczi fejedelem is, amikor országos ügyekben huzamosabb időt Egerben töltött, orvosai tanácsára többször is felkereste a helybeli melegvízű forrásokat.

Az Érsekújvár felmentésére irányuló dunántúli hadjárat vezetését Rákóczi Károlyi Sándor generálisra bízta, kinek felesége és házanépe félvén a dühöngő pestistől, Egerben húzta meg magát

Rákóczinak a szabadságharc ügye megmentése érdekében az volt a haditerve, hogy az ország különböző részeiben lévő lovashadakat a várakba, erődítményekbe csoportosítja, s így védelmezi meg a még a kurucok fennhatósága alatt lévő kicsire zsugorodott országrészt, amely már csak ekkor a Tiszától a Beszkidék hegységig terjedt. E terület végső bástyái voltak Eger, Kassa és Munkács várai. Terve az volt, ha az ellenség megtámadja a Jászságtól Szolnok felé vonuló Csajághyt, akkor Eger várának szerepe még tovább növekszik. Közben a császáriak 1710 októberére elején gyorsan közeledtek Eger felé. Rákóczi De Riviere francia katonai tanácsadó véleménye alapján meg volt győződve arról, hogy Eger a „legerősebb ostromot is kibírja, csak a védőknek helyén legyen az eszük és a szívük”. A siker érdekében 1710 koraőszén az egri vár tüzéreinek 500 rhénes forintot adni parancsolt.

Időközben Cusani őrgrof, lovassági tábornok megtámadta a Tisza vonalát. Viard hadoszlopa a Boldva mentén és Sajó völgyében is gyorsan nyomult előre. Perényi Miklós várkapitány egy időleg értesítette Károlyi Sándor generális és Bercsényit az Eger körül kialakult helyzetről. A császári csapatok megakadályozták, hogy a kurucok segítő csapatokat juttassanak Egerbe. Wallis gróf német csapatai Hatvan felől úgy elárasztották Heves megyét, hogy a rendek az 1710. október 10-én tartott közgyűlésen behódoltak a császárnak és megfizették a megyére kirótt hadisarcot is.

A császári csapatok e gyors és váratlan támadása meghiúsította a fejedelem jól kigondolt haditervét, s lehetetlenné tette, hogy a tiszántúli hadakkal egyesülve Szolnok és Eger között kedvező védelmi állást foglalhasson el. De Viard Miskolc tájékáról portyázó csapatokat küldött ki, hogy szükség esetén elvághassák a kuruc felmentő sereg útját. Cusani már a Tiszánál állott, hogy kierőszakolja Szolnok megszerzését. Ez 1710. október 17-én sikerült is, mivel a várvédők behódoltak a császáriaknak.

A fentiek után Eger védelmi jelentősége még fontosabbá vált a fejedelem és a szabadságharc számára. Rákóczi most a végső erőfeszítések idején nagyon számított a városra és megragadott mindent annak megtartása érdekében. De hiába könyörgött Perényi leveleiben segítségért a fejedelemhez, Bercsényihez és Károlyi Sándorhoz, azok kérésének már nem tudtak eleget tenni. A fejedelem tisztaban volt Eger veszélyeztetett helyzetével, de nem segíthetett rajta. Most már az Eger felé vezető minden közlekedési útvonalat elzárta az ellenség, s ezáltal megtörte a kuruc sereg, amúgy is gyenge ellenállását.

Cusani Szolnok elfoglalása után Eger felé fordult, másfelől pedig Wallis gróf ezredes csapatai igyekeztek az egri vár ostromához. Az ellenség fő ereje 1710. október 24-én érkezett a

vár alá. A vár védői rövid csetepaté után feladták a védelmet és behódoltak a labancoknak. A várátadás és a kivonulás napját 1788. december 7-8-ra tehetjük. Ekkor Rétthey alparancsnok zászlók alatt, dobpergés mellett vitte „a császári hűségre” a vele tartó, magasabb rangú tiszteteket és hajdúkat. Rákóczi fejedelmet a vár feladása nagyon megdöbbentette és lehangolta.

Összefoglalóul elmondhatjuk, hogy Eger kiemelkedő szerepet játszott a Rákóczi-féle szabadságharc korában. Az egész küzdelem alatt Eger volt a nagyságos fejedelem egyik főhadiszállása. Itt bontakozott ki a nemzeti királyság ígérete gyanánt sok színben pompázó fejedelmi udvar. Amikor pedig a kurucok csillaga leáldozóban volt, Rákóczi Egerre mint utolsó mentsvárra nézett. A nagyságos fejedelem azt remélte, hogy Eger vára meg fogja tartani a szabadságharc ügyének a Tiszántúlt is, legalább 1711 tavaszáig, amíg ő külföldi segítséggel újra megkezdheti a harcot. Eger sok áldozatot hozott a szabadságharc érdekében. A harc hosszú éve alatt a városi tanács jegyzőkönyve szerint „tűz, fegyver és az keserves dőgh halál rontása miatt, nem kevés megpróbáltatáson, súlyos csapásokon ment keresztül”. A város 1700. évi kb. 5000 főre tehető lakosságának csak mintegy egyharmada vészelte át a nehéz időket, sokan elszéledtek, avagy meghaltak.

A múlt század végén Kiss Alajos egri festőművész szép olajfestményen örökítette meg II. Rákóczi Ferenc és Telekesy püspök találkozását, a Rác kapu téren. É század elején pedig Rákóczi egri bevonulásának emlékét a III. sz. Általános Iskolán, ma is látható márványtáblán örökítette meg a városi képviselőtestület.

Szecska Károly

Irodalom: *Csanády László:* Telekesy István. Eger, 1912. – *Czobor Alfréd:* Új adatok Eger várának 1710-i történetéhez. Hadtörténelmi Közlemények. 1929. évf. – *Esze Tamás:* Kuruc vitézek folyamódványai 1703-1710. Bp. 1955. – *Esze Tamás:* II. Rákóczi Ferenc tiszántúli hadjárata. Bp. 1951. – *Komáromy András:* Perényi Miklós egri várparancsnok. Hadtörténelmi Közlemények. 1915. évf. – *Köpeczi Béla-R. Várkonyi Ágnes:* II. Rákóczi Ferenc. Bp. 1955. – *Márki Sándor:* II. Rákóczi Ferenc I-II. Bp. 1907. – II. Rákóczi Ferenc emlékiratai. Ford. *Vass István.* Bp. é.n. – *Szántó Imre:* Eger a Rákóczi-szabadságharc korában. Az Egri Múzeum Évkönyve. I. Eger, 1963. 263-296. old. – *Szederkényi Nándor:* Heves vármegye története IV. Eger, 1898. – *Váradai Sternberg János:* Ukraincev, Péter cár követe Magyarországon 1708-ban. Századok, 1959. évf.

Nyilatkozat

Az 1997. június 14-15-én Pápán, a Magyarok Világszövetsége Veszprém Megyei Szervezete által rendezett „Szülőföldünk a Kárpát-medence” konferencia előadó: *Kurucz Gyula* (Anyország), *Kötő József* (Erdély), *Duray Miklós* és *Böszörményi István* (Felvidék), *Dudás Károly* (Délvidék), *Brenzovics László* (Kárpátalja), *Galambos Iréneusz* (Órvidék), *Göncz László* (Muravidék) és résztvevői meggyőződéssel s egy akarrattal kijelentjük, hogy a magyar nemzet egy és oszthatatlan, s a kárpát-medencei szülőföldön élő minden magyar nemzeti közösség emberi és politikai alanyi joga a magyar nyelvhasználat, a minden szintű és profilú magyar iskolázás, a nemzeti kultúra ápolása, az egyházak szabad működése, az egyházak elkobzott javainak visszaadása, magyar egyházi iskolák létesítése és működtetése, s az önkormányzást szavatoló autonómia.

Az anyaország erkölcsi súlya, magyar összefogása legyen biztatás a határon túli magyarságnak, ösztönzés az önálló cselekvésre is, de ugyanakkor legyen megnyugtató minden más nép számára, tudva azt, hogy mi az együttélés tisztességével, az igazi történelmi megbékélés szándékával óhajtjuk megerősíteni magyarságunk helyzetét.

Kérünk minden magyart a Kárpát-medencében, hogy szülőföldjén, határokon innen és túl, tegyen meg mindent azért, hogy a magyarság nemzeti mívtóltában talpra állhasson, s történelméhez méltóan, Európa megbecsült nemzeteként új ezerévet kezdhesen el.

Pápa, 1997. június 14-15.

*A Magyarok Világszövetsége Veszprém Megyei Szervezete
által rendezett konferencia résztvevői*